

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра соціальних комунікацій

ФАКТЧЕКІНГ

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента
підготовки здобувачів освіти
першого (бакалаврського) рівня

Луцьк
2022

Силабус освітнього компонента «Фактчекінг» підготовки здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня. 08 вересня 2022 року

Розробник:

Рожило Марія Андріївна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальних комунікацій.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри соціальних комунікацій протокол № 2 від 08 вересня 2022 р.

Завідувач кафедри:

доц. Кошелюк О. В.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Для здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня усіх спеціальностей	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
		Семестр 4-ий
ІНДЗ: є		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 10 год.
Мова навчання	українська	
	Форма контролю: залік	

II. Інформація про викладача

[Рожило Марія Андріївна](#): кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальних комунікацій; тел.: 0506747841; Rozylo.Mariya@vnu.edu.ua

Дні занять (розклад за посиланням): <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Силабус вибіркового освітнього компонента «Фактчекінг» складено з орієнтиром на можливість вільного проектування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Водночас враховано специфіку освітньо-професійних програм «Журналістика і міжкультурна комунікація», «Українська мова та література. Світова література».

Освітній компонент «Фактчекінг» покликаний формувати здатність критично мислити в сучасному діджиталізованому світі, свідомо контролювати обсяги інформації, перевіряти її, тренувати стійкість до маніпуляцій. Фактчекінг та верифікація інформації потрібні кожній свідомій людині, аби бути медіаграмотним та протидіяти онлайн-шахрайству. Навички особистої інформаційної безпеки необхідні для запобігання ризикам у комунікації.

2. Пререквізити/ Постреквізити

Особливих вимог до здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня до початку вивчення вибіркового освітнього компонента немає.

3. Мета і завдання освітнього компонента

Метою освітнього компонента є глибоке усвідомлене розуміння важливості критичного аналізу медіаінформації, освоєння комплексу теоретичних знань з методики аналізу медіаконтенту; осягнення практичних навичок критичного оцінювання журналістських повідомлень, ідентифікації фейків, маніпуляцій.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента є здобуття системних знань про діяльність українських та закордонних фактчекінгових проектів; пошук інформації та робота з першоджерелами; робота із відкритими даними (пошук, систематизація, використання); базовий алгоритм перевірки фактів; фактчекінг публічних заяв, текстів, зображень, відео; вміння розрізняти факти від суджень; вміння ідентифікувати фейки та інструменти маніпуляцій; аналіз даних у боротьбі проти маніпуляцій та дезінформації; інструменти аналізу інфографіки (переваги, недоліки, необхідність); онлайн-інструменти

верифікації інформації (тестової, відео, фотоконтенту тощо); систематизація типів візуалізації даних (виокремлення типових помилок) тощо.

4. Результати навчання

Компетентності:

- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.
- Здатність формувати інформаційний контент.
- Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.

Програмні результати навчання:

- Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.
- Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.
- Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.
- Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків.
- Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег.
- Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціальнокомунікаційних наук.
- Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.
- Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.

Soft skills:

- вміння критично мислити;
- вміння працювати в команді;
- лідерство;
- креативність, оригінальність та ініціативність;
- вміння прогнозувати, гнучкість, швидка адаптація до змін;
- здатність керувати своїм часом, розуміння важливості дедлайнів та ін.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Ключові поняття, принципи, алгоритми фактчекінгу						
Тема 1. Зміст і завдання фактчекінгу (фактчеку)	10	2		8		5
Тема 2. Фактчекінг як тренд журналістики. Український та міжнародний досвід фактчекінгу	12	2	2	8		5
Тема 3. Концепція формату фактчекінгу: структура, зміст, спрямовність	14	2	2	8	2	5
Тема 4. Різновиди фактчеку за формою: фактчек-аналітика, фактчек-бліц, супер-бліц	14		2	10	2	5
Тема 5. Фактчекінгові медіапроекти	12		2	10		5
Тема 6. Методика фактчекінгу. Ресурси для верифікації даних	14		2	10	2	5
Разом за змістовим модулем 1	76	6	10	54	6	30
Змістовий модуль 2. Об'єкти, джерела, доказова база фактчекінгу						
Тема 7. Публічна заява як об'єкт дослідження. Джерела заяв	12		2	10		5
Тема 8. Факт, фейк, фактоїд	12		2	10		5
Тема 9. Маніпуляції. Маніпулятивні прийоми. Популізм	12	2		10		5
Тема 10. Доказова база	14	2	2	8	2	5
Тема 11. Інформаційні продукти фактчеку	12		2	8	2	5
Тема 12. Фактчек в часи кризових явищ. Критичне мислення в період пандемії. Роль фактчекінгу в часи інформаційних та збройних війн	12		2	10		5
Разом за змістовим модулем 2	74	4	10	56	4	30
ІНДЗ						40
Усього годин / балів	150	10	20	110	10	100

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів освіти включає більш детальне опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, вивчення окремих питань, що не були розглянуті в курсі лекцій, підготовку до практичних занять, яка передбачає, зокрема, виконання завдань практичного спрямування, опрацювання додаткової літератури, розв'язування задач, кейсів, перегляд рекомендованих фото-, підготовку проекту тощо. Зміст та обсяг самостійної роботи подано в таблиці.

Ефективність і результативність самостійної роботи здобувача освіти викладач виявляє на практичних заняттях, зокрема під час тематичного опитування, тестування, бесід, дискусій, обговорення проблемних завдань, презентації творчих завдань, мініпроектів, тренінгової роботи тощо, та фіксує в загальній оцінці за тему.

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Інформаційна грамотність: формулювання гіпотез та оцінювання альтернатив	10
2	Критичне мислення в системі компетентностей сучасного журналіста та споживача інформації	10
3	Алгоритми аналізу медіаповідомлень	10
4	Методика фактчекінгу	10
5	Цифрова безпека медіаспоживачів	10
6	Робота з токсичним контентом: фейки, маніпуляції, дезінформація	10
7	Соціальна толерантність: ідентифікація та протидія мові ворожнечі, стереотипам та дискримінації	10
8	Візуальна грамотність: аналіз візуальних джерел інформації	10
9	Візуальна грамотність: медіатехнології у сфері візуальної медіапродукції	10
10	Аналіз творів кіномистецтва, видавничої продукції	10
11	Застосування онлайн-інструментів для критичного оцінювання якості медіаконтенту	10
	Разом	110

7. Індивідуальне науково-дослідне завдання має за мету поглиблення та вдосконалення здобутих компетентностей із вибіркового освітнього компонента. Воно передбачає обов'язкову презентацію результатів на підсумковому занятті.

Здобувач освіти повинен підготувати фактчекінг медіатексту (виступу публічної особи) та презентацію до нього (на вибір здобувача, з урахуванням актуальності інформації). Зосереджуємо увагу також на вмінні працювати з базами даних, пошуковими системами, систематизувати інформацію та презентувати її відповідно до завдань освітнього компонента.

Максимальна кількість балів за індивідуальне науково-дослідне завдання – 40, з яких 20 балів здобувач отримує за власне фактчекінг медіатексту і 20 балів – за презентацію до нього.

Основні критерії оцінювання: обґрунтування вибору об'єкта фактчекінгу, матеріалу (опублікованого тексту, аудіо-, відеовиступу, тощо), медіаресурсу, платформи оприлюднення інформації; чинник актуальності і новизни теми; ефективність вступу; логічність; аргументація основних положень; наочність; дотримання приписів академічної доброчесності; техніка і культура мовлення; оригінальність, вміння працювати автономно тощо.

IV. Політика оцінювання

Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття відповідно до розкладу та вчасно виконувати навчальні завдання (зокрема винесені на самостійну роботу) згідно з індивідуальним навчальним планом та силабусом освітнього компонента. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач освіти за поточну навчальну діяльність з вибіркового освітнього компонента, становить 100 балів.

Пропущені з поважних причин заняття здобувач освіти має можливість скласти викладачеві в дні консультацій упродовж тижня після виходу на навчання.

Відповідно до пунктів 3.2 та 3.3 [«Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#) з освітнього компонента можливе зарахування окремих тем, модулів, індивідуального науково-дослідного завдання тощо.

Політика щодо академічної доброчесності. Увесь навчальний процес побудований на засадах доброчесності, справедливості, порядності, відповідальності за результати своєї діяльності, взаємодовіри та толерантності до його учасників, об'єктивності оцінювання, соціальної та гендерної рівності.

Здобувач освіти зобов'язаний самостійно виконувати завдання до практичних занять та самостійної роботи, так само індивідуальне завдання; надавати правдиву інформацію про результати своєї навчальної діяльності; вказувати джерела чужих думок у випадку їхнього використання. Жодна з форм порушення академічної доброчесності не толерується.

Відповідальність за порушення норм академічної доброчесності визначена [«Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#) та [«Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#).

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Завдання, які здобувач освіти складає з порушенням дедлайнів, викладач перевіряє, але не оцінює (тобто здобути бали за такі роботи не вдасться). Терміни підсумкового контролю, ліквідації академічної заборгованості визначає розклад заліково-екзаменаційної сесії.

V. Підсумковий контроль

Формою організації підсумкового контролю знань здобувачів освіти з вибіркового освітнього компонента є залік.

Відповідно до [«Положення про організацію освітнього процесу на першому \(бакалаврському\) та другому \(магістерському\) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#) та [«Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#) оцінювання знань здобувачів освіти здійснюємо під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом. Завдання із цих видів поточного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів (детальніше див. таблицю вище). Семестровий залік викладач виставляє за умови виконання здобувачем освіти завдань, передбачених силабусом освітнього компонента. Мінімальна позитивна кількість балів – 60.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми.

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку – 100. Повторне складання заліку, у разі отримання незадовільної оцінки, допускається не більше двох разів: один раз викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Здобувач освіти, який не погоджується з результатами підсумкового контролю, отриманих під час семестрового контролю в день оголошення результатів підсумкового оцінювання, має право звернутися з апеляційною заявою на ім'я проректора з навчальної роботи та рекрутації.

Будь-які конфліктні ситуації щодо оцінювання вирішують відповідно до [Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#).

Порядок проведення заліку з вибіркового освітнього компонента такий: усна відповідь здобувача освіти на 4 питання (перелік питань див. нижче – кожне питання оцінюємо в діапазоні від 0 до 25 балів).

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Зміст і завдання курсу фактчекінгу.
2. Фактчекінг як тренд журналістики.

3. Український та міжнародний досвід фактчекінгу.
4. Критичне мислення в системі фактчекінгу.
5. Ознаки маніпулятивного контенту.
6. Алгоритми перевірки якості інформації.
7. Інформаційна грамотність: формулювання гіпотез та оцінювання альтернатив.
8. Складові типового медіаполя споживача інформації.
9. Концепція формату фактчекінгу: структура, зміст, спрямовність.
10. Алгоритми аналізу медіаповідомлень.
11. Методика виявлення задіяних медіатехнологій.
12. Факт як основа медіаповідомлення.
13. Методика фактчекінгу.
14. Інформація про організації, які займаються фактчекінгом в Україні.
15. Цифрова безпека медіаспоживачів.
16. Робота з токсичним контентом: фейки, маніпуляції, дезінформація.
17. Класифікація фейків.
18. Верифікація фейків.
19. Різновиди фактчеку за формою: фактчек-аналітика, фактчек-бліц, супер-бліц.
20. Ідентифікація та протидія мові ворожнечі.
21. Ідентифікація та протидія стереотипам.
22. Соціальна толерантність: ідентифікація та протидія дискримінації.
23. Методика фактчекінгу.
24. Ресурси для верифікації даних.
25. Візуальна грамотність: аналіз візуальних джерел інформації.
26. Застосування онлайн-інструментів для критичного оцінювання якості медіа контенту.
27. Оцінка якості медіаконтенту: інтернет-видання.
28. Оцінка якості медіаконтенту: телевізійний контент.
29. Публічна заява як об'єкт дослідження. Джерела заяв.
30. Інформаційні продукти фактчеку.
31. Фактчек в часи кризових явищ.
32. Критичне мислення в період пандемії.
33. Роль фактчекінгу в часи інформаційних та збройних війн.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (потрібне перескладання)

Здійснюючи поточний контроль, послуговуємося такими нормами оцінювання:

5 балів – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє компетентність комплексно та творчо вирішувати поставлені завдання; вільно та доцільно послуговуватися спеціальною термінологією; доречно ілюструвати відповідь прикладами, залучаючи відомості із самостійно опрацьованої літератури; практично застосовувати одержані глибокі теоретичні знання з освітнього компонента; знаходити джерело інформації та аналізувати її; оформляти роботу охайно та ретельно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду. Водночас можливі 1–2 дрібні неточності у викладі матеріалу, що не впливають на правильність висновків. Завдання мають бути виконані не менш як на 90%.

4 бали – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє компетентність комплексно вирішувати поставлені завдання; глибоко розкривати зміст поставленого завдання чи проблеми; доцільно використовувати спеціальну термінологію; доречно ілюструвати відповідь прикладами; практично застосовувати одержані глибокі теоретичні знання з освітнього компонента; знаходити джерело інформації та аналізувати її; оформляти роботу охайно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду. Однак можливі 2–3 неточності у викладі матеріалу, що не впливають на правильність висновків. Завдання мають бути виконані на 75–89%.

3 бали – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє компетентність комплексно вирішувати поставлені завдання; правильно розкривати основний зміст матеріалу за умови виконання завдання; правильно використовувати термінологію; виконує роботи без суттєвих помилок; вміє зібрати матеріал, скласти план, побудувати текст будь-якого виду; оформляти роботу охайно, відповідно до вимог щодо структурної, змістової та мовної організації текстів певного виду. У відповідях можливі 3–4 неточності у викладі інформації, які не впливають на конкретний зміст. Завдання виконані на 67–74 %.

2 бали – здобувач освіти отримує, якщо зміст викладає частково, не завжди послідовно; одержані теоретичні знання невміло застосовує практично; відсутній логічний зв'язок основного викладу інформації з висновками; відповідь неповна, хоча суть запитання загалом висвітлена; у змісті роботи трапляються помилки; завдання виконані на 60–66 %.

1 бал – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє підготовленість тільки з окремих завдань теми; відповідь не вирізняється змістовністю та логікою викладу; завдання виконані на менше ніж 59 %.

VII. Рекомендована література

1. Аньєс І. Підручник із журналістики. Пишемо для газет. Київ: Видавництво «Києво-Могилянська академія», 2013. 544 с.
2. Вальорска М. А. Діпфейк та дезінформація: практ. посіб. Київ: АУП; Центр Вільної Преси, 2020. 36 с. **(основна)**
3. Гончарук-Чолач Т. Засоби масової інформації у політичному житті суспільства. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 252 с.
4. Гороховський О. та ін. Фактчекінг і медіаграмотність: словник термінів. URL: <https://without-lie.info/laboratory/posibnyky/posibnyk-media-ta-informatsiyna-hramotnist-dlia-uchniv-9-11-12-klasiv-ros/>
5. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи: практ. посіб. Дніпро: Ліра, 2017. 133 с. URL: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/06/AMO_Factchecking-jako-trend-v-investigativni-zurnalisticke-moznosti-a-perspektivy.pdf
6. Досенко А., Погребняк І. Інтернет-журналістика. Комунікативні маркери. Навчально-методичний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 184 с.
7. Зеленін В. Основи міфодизайну. Психотехнології керування медіареальністю. Київ: Гнозіс, 2017. 168 с.
8. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Київ: IREX в Україні, 2019–2020. **(основна)**
9. Квіт С. Масові комунікації. Київ: Видавництво Києво-Могилянська академія, 2018. 352 с.
10. Ланьє Дж. Десять причин видалити акаунт із соцмереж просто зараз. Харків: Vivat, 2020. 176 с.
11. Михайлин І. Л. Журналістика. Словник-довідник. Київ: Академвидав, 2013. 320 с.
12. Михайлин І. Л. Основи журналістики. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 496 с.

13. Мороз О. Боротьба за правду. Як мій дядько переміг брехню. Київ: Видавництво Yakaboo Publishing, 2020. 160 с.
14. Мороз О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ: Видавництво Yakaboo Publishing, 2020. 288 с. **(основна)**
15. Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди. Навчальний посібник / Волошенюк О. (розділ 2, 3, 5), Дегтярьова Г. (розділ 2), Каліберда М. (розділ 1), Мокрогуз О. (розділ 3), Потапова В. (розділ 4), Шаламов Р. (розділ 1) / За редакцією Волошенюк О., Євтушенко Р., Іванова В., Кулакова А. Київ: АУП, Інтерньюз-Україна, ЦВП, 2020. 68 с
16. Пол П., Руссо М. Як виховати читача. Київ: Видавництво: ArtHuss, 2020. 288 с.
17. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності. Київ: Видавництво Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.
18. Практичний посібник з медіаграмотності для мультиплікаторів / За загал. ред. В. Ф. Іванова. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 100 с. **(основна)**
19. Рожило М. А., Наход А. В., Самчук А. С. Критичне мислення як інструмент медіаграмотності з протидії фейкам і маніпуляціям. *Science, innovations and education: problems and prospects*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2021. Pp. 655–661.
20. Холод О. Комунікаційні технології. Київ: Видавництво Києво-Могилянська академія, 2019. 211 с.
21. Череповська Н. Візуальна медіакультура: розвиток критичного мислення і творчого сприймання. Методичні рекомендації до медіаосвітнього курсу «Медіакультура» для старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів Київ: Міленіум, 2014. 116 с.
22. Як можна протидіяти «фейковим новинам»? : Аналіз. Київ: Фонд Фрідріха Наумана за Свободу, АУП, 2019. **(основна)**

Інтернет-ресурси:

- Антифейкова інтелектуальна гра: <https://notaenota.com/>
Інститут масової інформації: <https://imi.org.ua/>
Інститут розвитку регіональної преси: <http://www.irrp.org.ua/>
Брехунець: фактчекінговий проєкт: <https://rayon.in.ua/tags/brekhunets/brehunec>
Громадське радіо: <https://hromadske.radio/>
Детектор медіа: <https://detector.media/>
Мороз Оксана. Інформаційна гігієна, або Як не стати овочем: <https://www.youtube.com/watch?v=P3n4UIFFgGE>
Портал Медіаосвіта і медіаграмотність: <https://medialiteracy.org.ua/>
По той бік новин: <https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/>
По той бік пандемії: <https://coronafakes.com/>
StopFake: <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>
По той бік інфи: https://www.youtube.com/watch?v=W2yRS593b1M&ab_channel=MokRec